الکترونیکی رسنۍ electronic media

انټرنټ (internet)

انټرنټ نړیواله کمپیوټري شبکه ده چې د زرګونو کوچنیو کمپیوټري شبکو درلودونکې دي، کوم چې د اتصال په منظور یو له بل سره انتخات شوی دی. دنړیوال ویب یا جال (world web wide) (www) تعریف ځیني کمپیوټر پوهان داسې کوي:

)) نړیوال جال هغه ځای دی چې متن او تصویر پکې خوندي کیږي او دانټرنټ په مټ دغه متن او تصویر څوک لیدلی یا لوستلی شي.((

انټرنیټ یو مستقل شی نه دی، چې خاک دنړۍ دمختلفو سیمو څخه خپل سولګرونه (computers) ورته وصل کړي ، بلکې انټرنیټ په خپله د همدې کمپیوټرونو دوصلېدو په صورت کې تشکیل شوی ، چې هر معمولي کارونکي کولای شي دانټرنیټ د خدماتو څخه برخمن شي ، داخدمتونه کېدای شي په دغه لاندې ډول وي:

۱: دبرېښنالیک خدمات (e-mail)

۲: بنډار خوني (chat rooms) دمختلفو بحثونو لپاره

۳: پرلیکه بنډارونه (chat)

۴: انټرنیټي لوبې (games)

۵: دنړۍ د مختلفو منابعو څخه د مالوماتو لاس ته راوړل

۶: برېښنایي سوداګري (e-commerce)

۷: دفیلمونو لیدل او د راډیویي کانالونو ته غوږ ایستل.

۸: دمختلفو دوتنو (فایلونو) رالښل (download)

9: پرلیکه زده کړې (e-learning)

انټرنټ یواځني خوبايي (ښېه والی) دادی چې په اسانه او ارزانه ډول په کم وخت کې معلومات تري ترلاسه کولی شو. او په مختلفو ډولونو د نړۍ له هری نقطی سره ارتباط ټینګه ولی شو. نن ورځ ډیر معموله طریقه د ارتباط لپاره دانټرنټ له لاري د ایمل (e-mail) یا الکترونیکي پوست پواسته د ارتباط ټینګول دي، په ملیونونو خلک په څو ثانیوکې خپل پیغامونه، تصویرونه لیږدوي. انټرنټ دلومړی ځل لپاره په ۱۹۸۰م کال کې د امریکا د کلفورنیا په پوهنتون کې د ساړه جنګ په دوران کې معرفي شو نن ورځ په ټوله نړۍ کې له هغي څخه استفاد کیږي.

امریکایانو چې په جنګ جهاني کې د روسانو څارونکي وو. ددغه څارني اود روسانو د احتمالی بریدونو لپار د نظامي اطلاعاتو د لاسته راوړلو لپاره دغه نظامي طرحه د رند (rand) د شرکت په غاړه وه دغه شرکت اعلان وکړ چې امریکا داسې یو سیستم ته ضرورت لري چې له مختلفو کړیو او هستو څخه بدون له مرکزیت څخه تشکیل شوي وي هغه پدی نه پوهیدل چې دنني انټرنټ د اساس او بنیاد اینښودونکی دي.

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنټ یا شبکه په ۱۹۸۰ م کال کې په نني مفهوم رامنځته شوه او اوس خلک کولی شی په د یجیټل کمپیوټري خط لوړو نړیوالو معلوماتو ته ور داخل شي. انټرنټ خاص مرکز نلری او په هیڅ سازمان پوری ندی تړلی. په حقیقت کې انټرنټ غیر مرکزي ارتباطي نظام دی مګر هره تشکیل شوی شبکه په یوه شرکت یا سازمان او دولت پوری اړه لري. چې په مستقل ډول اداره کیږی او اطلاعات په لویو کمپیوټرو کې د server په نوم ذخیره کوی.

د انټرنټ په کارولو سره مونږ دنړی لیدلو ته نه ورځو بلکې دغه نړی ده چې موږ یې په نمایشي ډول مطالعه کو

د یویشتمې پیړی ټولنیز ارتباطی وسیلې :

د ټولنیز ارتباط په برخه کې د یووشتمې پیړی لاسته راوړني د انټرنټ یا هم نړیوال ارتباطي شبکه ده، وروسته له هغه چې د انسان په واسطه د فضا تسخیر، او نړیوالو قدرتونه یو پر بل د بریالتوب د لارو چارو د پلټلو په هڅه کې شول، ترڅو د سوړ جنګ په اړوند بهترینې وسیلې تشخیص او د رامنځ ته کیدلو په لټه کې شول، بیله دې چې یو له بل سره د صلحې له لارې یو ځای شي. د ارتباط نوې ټولنیز وسایل د دماغي ګډوډی او د ذهني تسخیر د پراختیا لامل د ټولې نړی پر مخ وګرځیدل. او یا هم د ټولنیز ارتباط نوی وسایل د ټولې نړی پرمخ د سرګمې د رامنځ ته کیدو او د پراختیا سبب وګرځیدل.

د دوهم نړیوال جنګ له پای څخه وروسته لوی قدرتونه د تود جنګ نه جبران کیدونکو خطرونو ته متوجه شول، او د نړیوالو افکارو د جوړوني په اړوند پدې وپوهیدل چې د دوی لپاره تر ټولو ښه لار ارتباطي وسایل دي، د امریکا متحده ایالات وروسته لدې چې په دوهم نړیوال جنګ کې د شوروي متحد وو. د رقابت په ډګر کې ددې موضوع او اړینښت په درک سره د (advanced research project agency) یا هم (arpaned په نوم سازمان ۱۹۲۹ کال کې ایجاد شو. د دغه سازمان دنده په لومړیو کې د زورواکو قدرتو څارنه او د فضائي موضوعاتو په اړوند مطالعه وه، کله چې په ۱۹۸۰ م کال کې فضائي څیړنې زور واخیست ټیم برنر زلي چې په (w.e.b) ونومول شو چې ددغه په پایله کې خلک اوس مهال کولی شي د یو کمپیوټر او تلیفون پواسطه د لیکې په لرلو سره د مشترکې ژبې څخه په ګټه اخیستو د لیږدوني د پروتوکل (transmission control protocol) او انترنیټ پروتوکول (internet protocol) له لارې دوی کولای شي د نړیوالو اطلاعاتو ډګر ته ورداخل شي، لدې څخه په ګټه اخستو شیکاګو تریبون (chicago online) د لومړی نسخې په توګه الکترونیکي نسخه د (وب) پرمخ ولیږدوله. د تازه پیښو او اطلاعاتو ته د انعکاس ورکولو کولو د ټولني په رامنځته کیدو سره د بیان آزادې د مدني ټولنو او د دولتونو په خصوصي برخو کې د دغه انقلاب په بهیر کې په ۲۰۰۳ د دسمبر له ۱۰ څخه ۱۲ د انټرنیټ د مدیرت، او د رسنیو د اداري اړوند ژور بحثونه رامنځته شول، پدې اړوند ځنې اصطلاحات چې د (postmodern society) یا پرمختللې ټولنه او (knowledge society) منځته راغلل د دغه ټولنې موخه او هدف نړی د اطلاعاتي ټولنې په نوم بد لول وو، نړی پیژندنه او له محدودیتونو څخه بهر کول ؤ، پدې اساس هیڅ څوک نشي کولی د پرمختګونه لړی محدوده او اطلاعات له خپل ځان سره وساتئ.

یونسکو په ۲۰۰۳ م کال کې (memory of the information) کتاب کې یا سایبر ژورنالیزم کې دغه اطلاعات داسې ډلبندي کړل، چې له نوموړې ډلبندی څخه یې هدف له هرګروپ څخه ملاتړ او حمایه کول ؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ -: د ارتباطات او ډیالوګ وسایل: چې د مستقیم (نیغ په نیغه) راکړه ورکړه او ګډون کونکو ته بېلا بېل والۍ ورکوی، او په یو وخت کې د تعامل (ګډون) لامل ګرځي.

۲ -: د اطلاع موندنې سامان آلات as a tool for finding information

د اطلاعاتو د موندنې تر ټولو آسانه او بهترینې لارې، د ډینامیک مرکزونو سره په ارتباط کې د ماشینونو او نورو وسایلو په واسطه څېړنې ترسره او د پېښو په اړوند د لومړنی معلوماتو ترلاسه شي،

۳ -: د الکترونیکي نشراتو نوی عامل، as a new vehicle for electronic publishing

په ټولیزه توګه په ځینو مواردو کې په خوښ کړای شویو ځایونو کې رواجي طریقې سره د محتوا او منځپانګې چې د الکترونیکي نشراتو یوازېنۍ عامل انټرنټ دي.

۴ -: د رسنیو تر منځ تجارتي او صنعتي وضعي اړوند څرګندونې اود معلوماتو خپرول. as a tool for commercial distribution and intermediation پدې سره د محصولاتو د عرضه کونکو یاهم د پلورنکو ترمنځ اړیکې رامنځته کیږي.

۵ -: د په زړه پوری او ښو ویناوو او د تفریحي مطالبو څرګندونه.

as a tool for binding about

دمتنونو ګرځنده او ثابتو انځورونو، او د لیدلو او اوریدلو وړ تولیداتو په اړوند د یو مطلب د نوی والۍ او په زړه پورې والۍ په موخه چې د افکارو جوړونکې دي.

انټرنیټ په ټولو هیوادونو کې تر ټولو آسان ترینه او آرزان ترینه وسیله ده، چې د هیوادونو د د ځواکمنتیا او رغولو په چارو کې ترې استفاده کیږي، انټرنیټ د الکترونیکي زده کړو دروازې پرانستې چې په دې برخه کې مهم او په زړه پورې ګڼل کیږي، الکترونیکي دولت د انټرنیټ په مرسته رامنځته کیږی، او د انټرنیټ په مرسته شفافیت او پراختیا مومي، همدارنګه د اداري فساد په وړاندې د مبارزې د بډې (رشوت) د لمنځه وړلو په برخه کې امکانات برابروي.

په واقعیت کې د څو کلونو راهیسې وبلاګونه په کار وړل کیږي، او د امریکا متحده ایالاتو په ۲۰۰۴م کال کې د ریاستي جمهوری په انتخاباتو کې الکترونیکې رسنیو په زړه پورې ونډه لرله، پدې وخت کې د جورج واشنګټن د پوهنتون د ارتباطاتو پرفیسور د (البرت مي) پدې عقیده ؤ چې د ۲۰۰۴ کال کې د انتخاباتو وبلاګونه د انتخاباتو اړوند ؤ،

د امریکا متحده ایالات د ۲۰۰۸م کال د انتخاباتو د پراختیا یوازېنۍ عامل ویډیو بلاګینګ دي چې کاندید کسانو هڅه کوله ترڅو د انټرنټ له لاري خپلې خبرې او پیغامونه خپاره کړي، همدارنګه د انځورونو، او ویډیوګانو په خپراوی د کاندید اشخاصو د ویناوو، نظرونو او د هغوی د تصویرونو په خپرولو کې ئې مرسته کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیو تحقیقاتي مرکز د لاسته راوړنو په اړه داسې راځي چې انټرنټ او (آنلاین) رسنۍ د امریکا د سیاست په برخه کې یو محوري رول ترسره کوي، د مثال په ډول کابو نیمايي امریکایان او یا د امریکې او سیدونکې خبرونه او د ریاست جمهوری د انتخاباتو سیالۍ د آنلاین رسنیو له لاري تعقیبوي، د تحقیقاتي مطالعې د مرکز د څیړنې په اساس ۱۷٪ د لوړ عمر لرونکي امریکایان وائي ، چې هره ورځ د سیاسی وبسایټونو پلټنه کوي، لنډ پیغامونه او انتخاباتي او تبلیغاتي ایملونه مطالعه کوي.

د امریکایي مسؤولینو په وینا یو شمیر امریکایان چې اړوند مسایل یې د انټرنټ له لاري تعقیبول د ۲۰۰۴م کال په پرتله په ۲۰۰۲ کال کې دوه برابره شول، د دې مطالعې په اساس ۲۲۵۱ کسان تر څیړنې لاندې نیول شوي ؤ ، د ریاست جمهوري د انتخاباتو کاندیدانو د دغه هیواد په اندازه له انټرنټ څخه کټه پورته کوله، آنلاین ویدیویې سایټونه په مثال د یوتیوب او ټولنیزه شبکې په مثال د فیسبوک د مهمو رسنیو په قطار کې یو له بله په ۲۰۰۸ کې راڅرګند شول، د پیو د مؤسسې د لاسته راوړنو په اساس ۳۵٪ امریکایان سیاسي ویدیو ګاني ګوري، همدا رنګه ۱۰٪ ټولنیزې شبکې د اطلاعاتو د لاسته راوړلو په موخ کاروي او پدې برخه کې تري کار اخلي،

جف جارویس چې د امریکا د (سیټي) د پوهنتون استاد دی د امریکا په وروستیو انتخاباتو کې د (جان مک کین) د ناکامي لامل په آنلاین رسنیو کې د تبلیغاتي خپرونو د کیفت او د هغه د معیار ټیټوالی ښودلی، په حقیقت کې په انټرنیټ سره تبلیغات باید ددغې رسنۍ د ارزښت او د ګټه اخیستونکو او کارکونکو د روحیې سره سم جوړ شي تر څو د مخاطبینو د توجو د جذب او زړه راښکون په موخه د کاندیدانو پیغامونه په ښه ډول ولیږدوي.

الکترونیکي خپروني:

د ګتنمبرګ په واسطه د چاپ د متحرک ماشین په کشف سره مطبوعاتو ته په نړۍ کې د اطلاعاتو د ښې رسوني په سبب د جمعي یا ټولنیزې کلیمې د استعمال وياړ ورپه برخه شو ، مګر دغه مقام چاپي رسنیو د څو پیړیو په طی کولو سره خپل کړ، تردې چې په بازارونو کې د چاپي رسنیو د غه انحصار د رادیو او تلویزون په منځته راتګ سره یو څه کمزوری شو . د مطبوعاتو صنعت په امریکا کې له ۱۹۲۰م کال څخه وروسته د لوستونکو له کمښت سره مخامخ شو . د نوموړي جریان د تغیر لپاره ډیرې معمولې د پرمختګ لارې چارې په کار واچول شوې، دغه صنعت د کیفیت په لحاظ له ښووالي څخه علاوه د لیکنیۍ رسنۍ د رنګه عکسونو د چاپ د خبري ګرافیکونو څخه استفاده د معیاري لی اوټ کارونه او همدا رنګه د لنډو خبري رپوټونو له کاروني څخه استفاده او د نورو مؤثرو طریقو په کار اچونه لکه زړه راښکونکي عنوانونه.

د ۱۹۸۰م کال له لومړیو څخه د الکترونیکي نسخو کارونه پیل شوه. د دغه کال په لومړیو کې د تکس د ویدیو کارونه چې اوس له منځه تللې استفاده کیده. څرنګه چې انټرنټ ۲۸ کاله مخکې په کار پیل وکړ. مګر تر ۱۹۹۳م کاله پدې ونه توانیدل چې د ناشرانو موافق نظر له یو مناسب ستیج څخه ځان ته راجلب کړي. د ۱۹۸۹م د مه د ۲۷ څخه د (ادیتوراند پا بلیشر اکتیو) مؤسس د ۲۸۵۹ سایټونو یو فهرست جوړ کړ، چې عمومي ورځپاڼې او اونیزی پکې شاملي وې؛ په نړۍ کې یې خپور کړ، چې ۱۷۴۹ له هغې څخه د امریکا په متحده ایالاتو کې خپریدل. مطبوعاتو له انټرنیټ څخه د یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محافظتي او آسانه نشريدونکي وسيلې په توګه چې تبليغاتي پيغامونه يې په ښه شکل استقبال او نشر کړل کار واخيست،

دری سره ترلی رسنيزی بڼې:

ددی لپاره چی د سايبرفضاکی دشته نورو رسنيزو بڼو پرڅرنګتيا وپوهيږو، دلته يی په لنډ ډول څيړو .

برښنايي رسنۍ: electronic media

د الکترانيک يا بريښنايي رسنيو کليمه تر انټرنيټ مخکې يوازې راډيو او تلويزون ته کاريده، خو دانټرنيټ به منځ ته راتګ سره بيا هم ويب او ويبلاګونه ته همدغه برښنايي يا الکټرانيک کليمه وکاريده، په برښنايي رسنيو کی ټولی هغه رسنيزی وسيلی راځي ، چی له بريښنا سره سراو کار لری .

ډيجيټل رسنۍ : digital media

ډيجيټل رسنی د (صفر او يو) شيمرې رسنيو ته ويل کيږی، چې دصفر او يو په چوکاټ کې خپل معلومات وړاندی کوی، دبيلګی په ډول راډيو او تلويزون برښنايي رسنی دی خو که توکی يا خبری منځپانګه يی په صفر او يو (ډيسکيټ، سی دی، يافلش) بدل شی، ډيجيټل بڼه غوره کوی.

ډيجيټل رسنی له صفر اويو څخه اخوا خپل سری عمل نشی کولای، او که چيری دعمل اړتيا پيښيږی، يوه بله خوځنده وسيله به يی عامل ګرځی، لکه کمپيوتر ،انټرنيټ ،راديو ،ټلويزون اوداسی نور.

د ډيجيټل او انلاين رسنيو ترمنځ توپير دادی؛ چی ډيجيټل په وسايلو کی خوندی وی، او پر انټرنيټ کې نه وی پرليکه شوی، خو انلاين بيا پخپله په انټرنيټ کی موجود وی، ډيجيټل رسنی هغه مهال پر ليکه يا انلاين ګڼل کيږی، چی پر ويب راجوتی شی. لکه دورځپاڼې (پی ډی ايف) نسخه.

سايبر رسنۍ: cyber media

د cyber کلمه د cybernetic د کليمې يوه برخه ده، چې د لومړي ځل لپاره په ۱۹۴۸م کال د اړيکو يو کارپوه ناربرت وينز وکاروله ، cybernetic د لاتيني ژبې د gubernetic له ريښې څخه اخيستل شوې، چې د لارښوونې او قوماندې لپاره کاريده. cybernetic د مطالعې او پوهې معنې ورکوي، خو تر ډيره د سايبر د کليمې اطلاق په انټرنټي فضا او پر هغه څه باندې اطلاق کيږي، چې پر دغه فضا کې موجود وي.

سايبررسنی دانټرنيت په نړی کې دشته والی له امله انلاين او ډيجيټل دواړه بڼې لری، يانی هم انلاين ورته ويلای شو، ا و هم ډيجيټل، سايبر د انسان او ډيجيټل ماشينونه له ترکيبه زيږيږي، اوځورسنيزی بڼې درلودای شی، په سايبرخبريالی کی د کس اوکاروونکی هڅې بيا دصفرپرلوري پرمخ ځي، او د سيستم هڅې بيا د سلو پر لوري ځي، دبيلګی په توګه، که موږ په انټرنيټی پلټونکو ماشينونو کی يو څيزغواړو ، سيسټم موږته په زرګونو اړوند توکی راوړی، له دغو توکو نه ديوه ياڅو په غوراوی کی موږخپلواک يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سایبیر فضا کی فلټرنګ بشپړنه وی، ځکه که خبری سایت فلټرکیږی انټرنیټی نسخه یی پاتی کیږی، او خلک یی په اسانی سره موندلی شی.

الکترونیکي ورځپاڼه:

الکترون ی کي ورځپاڼي هغه آزادی رسنۍ دي چي له زماني او مکاني محدودیتونو څخه آزادي وی. د تلګراف هغه پخوانی سیستم چي د تلګراف په واسطه به لیکونه لیږل کیدل، له منځه لاړ او ځای یي انټرنټ ونیولو. په انټرنټ کي د معلوماتو د لوستلو لپاره یوکس کولی شي چي څه شي، څه وخت او په څه طریقه یوه لیکنه ولولي. آن لاین ژورنالیزم کولی شو چي نن ورځ له اخبار، رادیو، تلویزون څخه چي ۲۴ ساعته خپرونی کوي، لوړ او د خپرونو په لحاظ بهتره وګڼو.

د الکترونیکي ورځپاڼو اړرښت:

د الکترونیکي ورځپاڼو لیکنه د ژورنالیستانو لپاره نسبتا نوي مفهوم دي، په خبري اطاقونو او له خبرنګارانو سره د کمپیوټر موجودیت، بیل خصوص په اوسني عصر کي د دریم نسل له نوي تکنالوژی ((g3 څخه استفاده د تلکس دستګاوي او د حروف چینۍ لپاره له کمپیوټرونو څخه استفاده او یا هم د حروف چنۍ لپاره د لیتوګرافۍ د نویو او عصري سیستمونو کارول، د او سني عصر لپاره تر ټولو نوی موضوعات دي، مګر د نړی په کچه د ورځپاڼه لیکني په برخه کي نوی ندي، موږ اوس هم د نړۍ په څیر له دغه ظرفیتونو سره آشنا نه یو، یو څه انګیزه او د ابتدایي معلوماتو څرک یي تر موږ رارسیدلی، په کامل ډول مو له هغي څخه استفاده نده کړي.

په اطلاع رسونه کي سرعت تر ټولو مهم ترین عنصر دي چي په الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه کي د چاپیدونکو ورځپاڼو په نسبت په الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه کي تر ډیره د عمل بڼه ورکړل شوي، نن ورځ اوریدونکي تر ټولو تازه معلوماتو د تر لاسه کولو په هڅه کي دي، کیداي شي الکترونیکي رسنۍ اوریدونکي په ژوندي بڼه په سیل بینو تبدیل کړي.

په نړیواله کچه لویي تلویزوني شبکي په ژوندي بڼه د خپرونو په خپرولو سره د اطلاعاتو همدي شکل ته میلان کوي، په نني عصر کي د اطلاعاتو همدي پراخوالی او نوی والی الکترونیکي ورځپاڼو ته په خوځنده ډول په قوت ورکولو او پراخوالي کي مهم رول لري. له هغه ځایه چي د خبر رسوني پرمختللي ټولني له بیلابیلو منابعو څخه د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي یو له بل سره په رقابت کي دي، له همدي امله دغه ټولني د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي له نویو طریقو د تکنالوژۍ څخه استفاده کوي. او په نویو اسانه او سریعترینو طریقو سره اطلاعات تر خپلو اوریدونکو رسوي، که چیرې دوی په دې ونه توانیږي چي د اطلاعاتو په رسولو کي د وخت له نویو او دیجیتل طریقو څخه کار واخلي په دغو سیالیو کي به شاته پاتي وي. پدې سبب له دیجیتل ورځپاڼه لیکنو سره اشنایي لازمي او ضروري ده.

داچي الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه په یوه نوی او ټولنیزه پدیده تبدیله شوې، پدې لحاظ څو مهمې نقطې ضروري دي چي له هغه څخه باید غفلت ونکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ د ډیجیټل ورځپاڼه لیکنه یوازې شکل دی محتوا نده ځینې کسان پدې فکر کې دي چې نویو ورځپاڼه لیکنو ته لاس رسی د ارتباطاتو اهدافو ته لاس رسی دی، حال دا چې نوموړې مسئلې یو له بله زیاته فاصله لري، یوازې نوی تکنالوژي ته لاس رسی نشي کولای چې د ځوان نسل ځانګړتیا یا فکري پوهه په هغې باندې اتکا وکړي، او د ورځپاڼه لیکنې له طریقو څخه یې بې نیازه کړي. صرف نوی تکنالوژۍ نشي کولای چې دغه نسل له نویو موضوعاتو، او اخلاقي او حقوقي ملاحظاتو، په ژورنالیستي ژبه تسلط او د ریوټ لیکنې د تکنیکونو له کشف څخه ژورنالیستان بې خبره کړي.

۲ د ورځپاڼه لیکنې پخوانی نسل هم نشي کولای چې د تکنالوژي دغه مدرن او نوی سیسټم ته شا کړي، د دغه نسل لپاره ډیره د افسوس خبره ده چې خپلې لاسته راوړنې د نوی تکنالوژی له مخاطبانو نه دریغوی، دوی بایدې د خپل ځان او ډیجیټل ټولنو ترمنځ د ورځپاڼه لیکونکي د دوهم نسل په څیر د پله حیثت غوره کړي.

۳ د ورځپاڼه لیکنې لومړی او دوهم نسل باید په دغه نویې تکنالوژي کې ورک نشي له دغه نویې تکنالوژۍ څخه باید یوازې د یو پول په صفت کار واخلې، یا په بله معنی دغه نوی تکنالوژی د خپلو افکارو او نظریاتو د لیږدولو د یوې وسیلې په توګه وکاروي.

۴ د ډیجیټل ورځپاڼه لیکنې تر ټولو مطلوب حالت دادی چې په هغه کې نوی مفاهیم او مطالب په اطلاع رسونه کې را پیدا او د عمیق پیغام په شکل کې نوی والی رامنځته شي، تر څو له بیلا بیلو منابعو سره ارتباط پراخه شي. او د کرکتنې درک ته په کتو سره د ورځپاڼه لیکنې ښه موقف ترلاسه کړ.

نن د اطلاعاتو په خپرولو او لاسته راوړلو کې تر ټولو لوی پرمختګ رامنځته شوی، تر دې چې د اطلاع رسونې یا د اطلاعاتو لاسته راوړنه د پراخوالي په لحاظ تر اسمانه رسیدلي، د ځمکې له هرې نقطې څخه د انټرنیټ صفحې ته په داخلیدو سره د اطلاعاتو د لاسته راوړلو اړتیا پوره شوه، نن ورځ انټرنټ مونږ ته دا توان رابښلی چې جهان له یو کوچنې مستطیل سره مقایسه کړو چې په موږ کې اچول شوی.

د اینټرنټي خپرونو ځانګړ تیاوې:

د انټرنیټي خپرنو ځنې ځانګړ تیاوی په لاندې ډول دي.

۱ -: څرنګه چې د وخت په لحاظ د انټرنیټ پرصفحه مطالب او خبرونه لنډ وي لنډ مطالب په ښه ډول د خلکو د توجو وړ ګرځي.

۲ -: آزاد محیطي ستیجونه دا ایجادوي چې له هغه څخه خلک یو له بل سره په بډار راولي، او دغه رسنیو ته تازه جوړښت ورپه برخه کړي.

۳ -: الکترونیکي ټولنه یوازې د یو ډیر سریع او تیز تیریدونکي موج په څیر ده، چې د مسؤلیت د اداکولو تر ټولو ښه وسیله ده.

۴ په دغو آزادو ستیجونو کې خپریدونکي احساسات نشي کولای چې ژورنالیستي تعبیرونه او د لیکنې مهارتونه څرګند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ په الکترونیکي نشراتو کې داسې غیر واقعي مطالب هم وجود لري چې باید پرې پوه شو او خاتمه ورکړل شي، او د لوستونکو د ضرورتونو مطابق داسې پرمعنا صوتي او تصویري منځپانګه لوستونکو ته وړاندې کړو چې د خلکو د توجو سبب وګرځي. د چاپي نشراتو په پرتله الکترونیکي نشرات هرڅه باید په موفقیت او په بهتره ډول زیاتو فني مهارتونو ته ضرورت لري. مګر واقعیت دادی چې ترټولو او چټ خپرونکي د انټرنیټ په شبکه کې له خاصو تحقیقاتو څخه وروسته خپلو ګرافیکو او مورو ته په پراخوالي ورکولو کې د هغه په محدودیت خبرې کوي. یو شخص د انټرنټ په شبکه کې د یو مطلب په خپرولو سره ناشر جوړیږي، مګر واقعي کار له دغه مقام څخه ګټه اخیستل دي.

د الکترونیکي ورځپاڼو بهیر ته لنډه کتنه :

د الکترونیکي ورځپاڼو تعداد ورځ په ورځ پراخوالی مومي، هغه ریوټ چې په ۱۹۹۲م کال کې خپور شو (هارپر) اعلان وکړ چې ۷۷٪ ورځپاڼې دا اراده لري، چې له چاپي خپرونو سربیره، دوی باید الکترونیکي نسخه هم نشر ته وسپاري، څرنګه چې د دغو ورځپاڼو تعداد په امریکا کې فوق العاده زیات دی. مګر د هغې توسعه له امریکا څخه بهر هم تر سترګو کیږي، هغه ریوټ چې په (مریر) پورې تړاو لري په سلو کې ۴۳ ټولې اینټرنتي ورځپاڼې له امریکا څخه بهر دي، دا په داسې حال کې چې دغه نتیجه لدې څخه یو کال مخکې په سلو کې ۲۹ وه، دغه نوی او تازه طریقه د خبر لیږدولو چې په ډیر دقیق ډول په همغه سرعت له انټرنیټي کانال څخه د هغه په کومک خبر لیږدول کیږي، او د رشد په حالت کې ده، الکترونیکي ورځپاڼه هغه نشریه ده چې د وب په شبکه کې د اسانه لاس رسي وړ ده، د کمپیوټر په ژبه له ټولو خبري ګرافیکونو سره دمتن ارائه د کمپیوټر له صفحې څخه په استفاده لیدلی شو .

الکترونیکي ورځپاڼه کیدای شي چې د چاپي ورځپاڼو یوه مجازی نسخه وي، او یا په مکمل ډول هغې ته ورتوالی ولري، د انټرنټي ورځپاڼو ځینې برخې یواځې په انټرنټ کې موجودې وی، د انټرنټي ورځپاڼو د ماهیت (اصلوالي) د درک لپاره د رسنیو له غنایي نظریې څخه کار اخیستل کیږي، د رسنیو غنایي نظریه د څلورو ځانګړتیاوو درلودونکې ده، مناسب سرعت، د منبع شخصي ماهیت او غنایي او د کارونکې د ژبې بیلابیل والی، معمولا ټولنیزې رسنۍ تخصصي ضرورتونو ته اړنه دي، که څه هم د رسنیو ځینې برخې د ویش په لحاظ د ځینو کوچنیو برخو درلودونکې دي؛ چې تخصصي مطالب خپروي، مګر ځینې وخت ډیر تخصصي وي، لکه تخصصي مجلې چې په تخصصي ډول خپلو خپرونو ته دوام ورکوي، مګر نومورې مجلې هم په تنهایي سره نشي کولی چې د یوې لویې ټولنې غوښتنو ته ځواب ووایي، دغه کار معمولا ځینې وخت په ورځپاڼو کې هم صدق کوي. که څه هم ځینې تحقیقي ورځپاڼې د ورزشي او تفریحي اطلاعاتو په خپرولو پورې محدودې وي، مګر نشي کولی د ورزش یا سرګرمۍ د خاصو ډولو په خپرولو تمکز وکړي، د دغو کوششونو محدودول ممکن د یوې رسنۍ کلي ماهیت له منځه یوسي، لدې ټولو سره سره په یوه انټرنټي ورځپاڼه کې کیدای شي هغه محدودیتونه چې د فضا له نظره موجود وي له منځه یوسي، په همدې دلیل زیاتو اطلاعاتو ته لاس رسۍ چې خلک کولای شي د خپلو غوښتنو مطابق مطالب پکې انتخاب کړي، د خبرونو او اطلاعاتو، خبري سرویسونه چې د خلکو د غوښتنو او سلیقو مطابق په مختلفو ډولو طبقه بندي شوي؛ او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيلا بيلو منابعو څخه تنظيم شوي وي، دغه ورځپاڼې پخپله د دي توان لري چې په هغې کې يو لوستونکی د خپلی خوښې مطالب په آسانه ډول ولولي.

د رسنيو بله غنايي عبارت ده د جملو له اغيزمنتيا او غير اغيزمنتيا څخه چې جملي څومره اغيزمنې دي، څرنګه چې په چاپي رسنيو کې د جملو ساده والی اغيزمنتيا او د لنډو ساده جملو کارول حتمي او ضروري چاره ده، که چيرې په الکترونيکي ورځپاڼو کې زموږ ليکنۍ ژبه ساده او روانه نه وي، کلمې مو پيچلي او يا ډيرې نوي وي، لوستونکي يوائې د موز په کليک سره زموږ ورځپاڼه پريږدي، او نورو سايټونو ته داخليږي، په همدي سبب غنايي د کلام په الکترونيکي ورځپاڼو کې زيات د توجو وړ خبره ده

نړيواله شبکه: word wide web

که چيرې تاسې يو کمپيوټر او موديم ولرئ، په ډيره اسانۍ سره کولی شئ د تلفوني شبکو له لارې اينټرنټ او وروسته له شبکې سره وصل شئ، وروسته د خپل هدف لپاره په انټرنټ کې پلټنه وکړئ، دغه ځانګړې سافټوير (نرم افزار) دی چې تاسې ته د دې امکان برابروي؛ ترڅو په نړيواله شبکه کې تاسې سره راغونډ کړي، ترڅو د خپل نظر وړ منځپانګې ته لاس رسی پيدا کړئ، او تاسې مجبور يې چې د اينټرنټي خدمتونه د برابرولو لپاره د ips (انټرنيټ پالنوال) له سيستم سره متصل شئ، او يوه اطلاعاتي فضا ستاسې لپاره برابره کړئ، هغه څه چې بايد ستاسې لپاره برابر شي، هغه تاسې بايد لومړی په نظر کې ونيسئ، (د هغه انتخاب کول دي)، ځکه هغه څه چې تاسې غواړئ ويې لولئ، د هغه په باره کې اطلاعات د انټرنټ په شبکه کې موجود دي، د شبکې اطلاعات په انټرنټي تارنماوی (سايټونه يا ايميلونه) کې ساتل کيږي، په اوسني وخت کې په ميليونونو تارنماوی د انټرنټ په شبکه کې وجود لري، چې د بې شماره سازمانونو او اشخاصو پوسيله جوړيږی، او کوربه توب يې کوي، د نمونې په ډول:

۱ -: خبري سازمانونه، ورځپاڼې، تلويزون او خبري آژانسونه.

۲ -: تجارتي سازمانونه (د کارخانو خاوندان د خريد او فروش په باره کې او مالي سرويسونه).

۳ -: ملي او محلي سازمانونه.

۴ -: د فشار ګروپونه چې غواړي په سياسي، اجتماعي او مذهبي لحاظ تغيراتو رامنځته کړي.

۵ -: هغه سازمانونه چې هدف يې مالي لاسته راوړنې نه وي. لکه خيريه مؤسسات.

۶ -: په ميليونونو نور کسان له نړيوالي شبکې څخه په نړيواله ژبه د خپلې ذهني، مذهبي، او عقيدوي آرزوګانو لپاره استفاده کوي.

د ويب (نړيوال جال) پيژندنه:

د ۱۹۸۰ لسيزی په لومړيو کی (دټيم برنرزلی) په نامه يو تن فزيک پوه؛ داوروپا داټومی څيړنو په مرکز (سرن) کی دکمپيوټرونو دخپلمنځی نښلونی پراختيا وړاندی کړه، اوويې ويل چی په راتلونکی کی کيدای شی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ټوګه دفزیک ټولو اړوندو فایلونو او معلوماتو ته لاسرسی ومومی، په ۱۹۸۸کال کې د خپاره شوي متن لپاره پرګرام خپور شو او د ۱۹۸۹کال په مارچ کی برنرزلی او رابرت کایلیایو یوه بله پروژه پیل کړه، چې د کمپیوټری شبکی له لاری یی خواره متنونه چمتو کول، دغه پروژه د)) ویب غښی جال ((نومیده. دا حقیقت کی په بیلابیلا برخو کی دفزیک پوهانو ترمنځ داړیکو ټینګښت په موخه پیل شوی وه، دویب شبکه د ۱۹۹۱کال په می میاشت کی دویب په نامه خپره او پر ۱۹۹۳کال ټولو خلکو ته ور وپیژندل شوه. ویب نړیواله شبکه په انټرنیټ کی دخبر رسونی یوه نوی او په همدغه ترڅ کی اغیزناکه لاره ده، پوهانو دویب د ودی او پرمختګ ترټولو ستر لاملونه درنګه ګرافیکی انځورونو فلم، غږ او متنونو دپراخ وړاندیز وړتیا بولی.

ویب د انټرنټ یوه برخه:

دنړی په ګوټ ګوټ کی دکمپیوټر ډیر کارکوونکی له ویب سره سرو کار لری، په دغه لامل ډیری رسنۍ او کمپیوټری کارکوونکی ویب او انټرنیټ څیز ګڼي، خو ویب دانټرنیټ دستری نړی یوازی یوه برخه ده په انټرنیټ کی ftp.telnet او نور څیزونه او کیبلونه دکمپیوټرونه او په خپله دشبکی تارونه هم راځی.

د انټرنیټ ځانګړی ترون http نومیږی، چی په انټرنیټ کی دویب کارونی اسانتیاوی برابروی، د انټرنیټ ترټولو ستره موخه داده. چی کارکوونکی دنورو په کمپیوټرونو کی له زیرمه شویو توکو ګټه واخلی ftp.telnet او نور ټول د خدمت وړاندی کوونکو servers کی راځی، دویب او ftp ترمنځ یواځی توپیر د http په پوستکالی کی دی، ویب servers او ویب ایکسپلورر له http نه په ګټه اخستنی سره خپلمنځی اړیکی ټینګوی، او دویب توکی ،چی په html ژبه لیکل شوی، سره تبادله کوی html دویب نړیواله ژبه ګڼل کیږی. چی دهغه پر بنسټ دویب ټولی چاری سمبالیږی .

ورځپاڼه او نړیوال جال: (internet)

په نړیوال جال کې به هیڅ داسې د حساب وړ ورځپاڼه نوي، چې ویبپاڼه ونه لري، د امریکا د ورځپاڼو ټولنې (naa) د سروې له مخې په نړۍ کې نږدې ۵۷ میلیونه وګړي، د ورځپاڼو له ویبپاڼو کار اخلي. د نیویارک ټایمز امریکایي ورځپاڼې د آنلاین لوستونکو شمیر تر چاپي اوښتی. ځکه اوس یې د پوښښ کچه د امریکا د لویې وچې پر ځای تر ټولې نړۍ رسیږي. خو آیا د لوستونکو په یو دغسې ستر شمیر سره د دغو ورځپاڼو اقتصادي وضعه ښه شوې ده؟

دا ډیره سخته پوښتنه ده، ځکه ځواب یې بشپړه څیړنه غواړي. خو د یادو شوو ورځپاڼو د چلونکو په وینا د دوی د چوپړ چارې وړیا بړه لري. او عایداتي سرچنې (خرڅلاو او اشتهارونه یې خورا کمزوري دي.)

ګاړډین ورځپاڼې په آنلاین نړۍ کې یوه ټکلاره خپله کړې ده، دغه ورځپاڼه بیړني خبرونه له پیدا اینټ سره سم خپروي. د ګاړډین آنلاین چلونکې الن راسبریجر وایي: (دا ناشوني ده چې چاپي نسخې ته منتظر پاتې شو .) ګڼې نورې داسې بیلګې شته چې د چاپي او انلاین رسنیو دوه اړخیز اغیز رابښیي. په اسپانیا کې د (and) په نامه ورځپاڼې خپله مازدیګرنۍ (adn2) ورځپاڼه هم را ایستلې ده. چې ډیرې د مسافرو لپاره ځانګړې شوې. د (and2) موخه داده چې مساپرو کورونو ته ترسیدا او انټرنیټ په کتو مخکې ښکاره کړي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ګڼې پرې وپلورې. (له ويب نه تر چاپه) ستراتژي بيا په چاپي نسخه کې د اينټرنيټي نسخې په کاريدنه ټينګار کوي، lass ultimas noticias ورځپاڼه خپله انلاين نسخه په چاپی کی هم خپروی په جرمنی کی rheinische post ورځپاڼه د opinio په نامه سره يوه بله چاپی نسخه خپروي، چې د آنلاين او چاپي نسخې ګډوله ګڼل کيږي، داهم شونې ده، چې د آن لاين او چاپي رسنيو خبر خونی هم سره يو ځای شې، او په ګډه کاروګړي. دغه راز د ورځپاڼو کچه هم ورو ورو وړه کيږي، په فرانسه جرمني او دلته افغانستان کې د ټابلوييد کچې ورځ په ورځ خورا ډيرې شوې دي، د کچې وړوکوالی د لوستونکو لپاره په لوسته او مطالعه کې مرسته کوي، او که په موټرو کې يې هم لولي، نورو ته به يې مزاحمت نه کيږي، osterreich او london paper له پيله لا په کوچنۍ کچه خپريږي، مګرې ډير خپرندويان په دې لټه کې دي، چې د خپلو ورځپاڼو بڼه د مجلو په څير کړي.

په دوديزه خبريالۍ کې لوستونکي ورځپاڼې ته پر ليکونو بسنه کوي، که ليکوالان وې ورځپاڼې ته له لاسرې پرته خپلې ليکنې استوي، دغه مسئله په دريمه نړۍ کې، په ځانګړې توګه افغانستان کې خورا ډيره تر سترګو کيږي. په آن لاين ورځپاڼو کې بيا لوستونکي پر بريښنااليک بسنه نه کوي. هغوی د رسنيو يا ورځپاڼو له څښتنانو غواړې چې دوی ته بلاګونه جوړ کړي، او خپلې ليکنې د همدغه بلاګونو له لارې خپرې کړي، همدا اوس د نړۍ ټولې مشهورې ورځپاڼې، لکه ګارډين تلګراف دغسې بي بي سي آن لاين په پښتو کې ټول افغان، وربل او ځينې نورې ويبپاڼې خپلو لوستونکو ته د بلاګونو آسانتياوې ورکوي، او په ځينې مواردوکې داهم په ډاګه شوې چې تر سايټونو د بلاګونو ليدونکې ډير دي.

د سياليو نوی بڼه:

همداوس په نړی کی تر ۱۳۲ پوری ورځپاڼې د ۵۰ ميليونو په شاوخوا کی ګڼې وړيا ويشی، دوی خپلی ګڼې په وړيا ډول دهر کور په وره کی ږدی. دا د سترو ورځپاڼو ننګونه ده اودوی بايد د سيالی ډګر ته راووځی. يو شمير ورځپاڼو دکچې د کموالی او د ورځپاڼې وړيا ويش ته په پاملرنی سره ځانګړی پارکيزو خپرونو ته لاس واچوو. د بيلګی په ډول په فرانسه کی play bac press ورځپاڼه د ماشومانو لپاره د دوی د بيلابلو عمرونو په پام نيونی سره څلور ورځپاڼې خپروی، دغه څلور ورځپاڼې، (le petit mon quotidien) (quoti), (quoidien) او (l actu شاوخوا 200 زره ګڼې خپروی، د امريکا د کاروليننا ايالت په بلافټن کی blufftion today هم د سياليو روان بهير ته په پاملرنی سره ديوی وړی ټولنی لپاره له انټرنيټی مطالبو سره مل خپرونی پيل کړی.

په لويديځ کی ورځپاڼې په دی لټه کی دی چی د انلاين رسنيو له پراختيا او ودی سره يو ځای خپلی پيښې ټينګی وساتی او داسی لاری چاری ولټوی. چی له نوی خبريالی سره پری سيالی وکړای شی.

بازارموندنه: marketing

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورځپاڼې تر ټولو ستر مالي بنسټ د اشتهارونو جوړول دي. د نړۍ تر ټولو مهمې ورځپاڼې په دې لټه کې دي. چې څه ډول بازار و مومي ،د ورخپاڼې له لوګو نه رانيولی. تر وړيا فزيکي اشتهارونو پورې هر څه د بازار موندنې او دلوستونکو د راښکون په موخه کيږي.

ډيرې ورځپاڼې د خپل اشتهار په موخه له راډيو ،تلويزون او پوسترونو کار اخلي په دې توګه هم لوستونکي مومي او هم د اشتهاروالو پام وراړوي.

له چاپ تر انټرنيټه سبک بدلون مومي؟

د خبريالي يو شمير کار پوهان په دې باور دي؛ چې په چاپي او انلاين رسنيو کې د سبک د بدلون مساله دومره مطرح نده، ځکه سبک او ليکنې تګلارې ډير د پيښې په څرګندتيا پورې اړه لري. د بيلګې په توګه د کورنيو چارو په وزارت بريد کيږي؛ او رسنې د شته سياليو له مخې، همدارنګه د چټکتيا له مخې ژوندې ساتې، خو دلته سرچپه هرم يا د سخت خبر سبک تر بل هغه غوره کار ورکوي. ځکه خبريال د فچيرې او نرمې خبريالې اړتيا او فرصت دواړه نه مومي، دغسې تودې پيښې تاوده خبرونه او چټک خبرې سبکونه غواړي، دا که په انلاين رسنيو کې وي او که په چاپي کې، دغه راز که د آن لاين رسنيو خبرې متنونه، ليډونه ،سرليکونه او د انځورليکونو برخې وڅيړل شي، له چاپي خپرونو سره ئې دومره توپير نه تر سترګو کيږي، دغه ثابته پاتې کيدنه داپه اثبات رسوي، چې تيوريکې مسايل لاپر خپل ځاى ټينګ ولاړ دي او دا وسايل او تيکنالوژى ده، چې د خبريالي بڼې ته بدلون ورکوي.

د الکترونيکي ورځپاڼو ماهيت: the core journalism

که چيرې موږ يو خبري اطاق ته داخل شو ، او يو د هغه له کارکونکو سره خبرې اترې وکړو ، کيداى شې چې هغه راته ووايي، چې ورځپاڼه ليکنه د دې وړ نده چې بايد تدريس شي، دا خبره واضح ده، کيداى شي يو څوک له يوه مجرب او ماهر ورځپاڼه ليکونکي سره د ورځپاڼي ليکنې په کار پيل وکړي، له يو څه وخت عملي کار څخه وروسته ښه ورځپاڼه ليکنه زده کړي، مګر د ورځپاڼې ليکنې واقعي ځانګړتيا چې هغه د خبريال استعداد او د خبرې مطالبو د ترلاسه کولو ښه ذوق دى، ذاتي ندي، ترڅو هر خبريال يې بايد لومړى ولري، کيداى شي دغه ځانګړنه په يو کس کي له ازل څخه موجوده وي، او يا نوى موجوده، يو ښه مسلکي ژورناليست بايد له عملى ابتکار او مهارت سره حساس وي، چې کيداي شي نومړي چاره له هغه څخه ډيره سخته او زياتي هوښياری او پوهي ته ضرورت ولري، کوم چې موږئې په نظر کې لرو او قابل د احترام وي.

البته دا خبره درسته ده چې کيداى شي ځينې کسان د طبعي استعداد خاوندان وي، ترڅو د ورځپاڼه ليکنې په جريان کې د ورځپاڼې د مهمو عناصرو ، لکه: له بيګانه خلکو څخه د شخصي پوښتنې کولو وړتيا ، په ډيره هوښيارۍ سره د خپلې پوهې او ذکاوت ښکاره کول، بې شکه نومړي هغه کسان دي چې په ورځپاڼه ليکنه کې له نورو څخه ډير ښه ماهر وي، ډير پوه، د پياوړي او ښه استعداد واله تحقيق کونکي، ريوټ ليکونکي، د پلان او طرحي جوړونکي او ليکوالان ډير ښه وي، مګر پدې معني نه چې زيات خلک د ورځپاڼه ليکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتياوو ته لاس رسی نلري، يا ورځپاڼه ليکونکې ندي، کيدای شي دغه جوهر په يو چا کې ذاتي وجود ولري، ځکه دغه ځانګړي علم او پوهه ده چې لاسته راوړنکی يې بايد له ځانګړو استادانو څخه لاسته راوړي.

څرنګه چې په نړۍ کې آنلاين (الکترونيک) د دې امکانات برابر کړي، چې هره ورځ په ميليونونه انسانان کولای شي په يوه (وب) کې تحقيق او پلټنه وکړي، او نشرات وړاندې کړي، لکه څرنګه چې په دې برخه کې يادونه وشوه، چې پخوانۍ لاسته راوړني لکه د خبر پيژندنه او د پيښو په اړه د اطلاعاتو لاسته راوړل، د خبرونو ارائه او وړاندې کولو زده کړه، پدې لحاظ ويلی شو چې ورځپاڼه ليکنه د زدکړې وړ ده.

د ورځپاڼه ليکنې د جريان ماهيت او ارزښت: the core journalistic process

څرنګه چې ورځپاڼه ليکنه هغه جريان دی چې د مقرراتو، جوړښتونو او د نتايجو درلودونکې ده، د ورځپاڼه ليکنې دغه ارزښت ته په کتو نو موږ ی بهير بايد يو وچ او بې روحه جريان نوي، ترڅو د استعداد او تخيل د له منځه تلو سبب ونه ګرځي، مګر دغه جريان د ورځپاڼه ليکنې د ځينو جوړنکو اجزاوو څخه دي، ورځپاڼه ليکنه د څلورو مراحلو درلودنکې ده،

۱: د اطلاع او خبر موندنه، تشخيص او لاسته راړل چې د لوستونکو د علاقمندی او جذابيت سبب ګرځي.

۲: د دغو ټولو لازمو او ضروري موضوعاتو وړاندې تهيه او ترتيبول.

۳: له نوموړو ټولو موضوعاتو څخه د مهمو او خبری موضوعاتو انتخابول.

۴: د دغو مؤثر ترينو موضوعاتو نشر ته سپارل.

په مطبوعاتو، راديو او تلويزون کې د ورځپاڼې ليکنې چارې له دغه پرله پسې والي او مراحلو څخه پيروي کوي، ترڅو ټول مطالب د يوې مجموعې تر عنوان لاندې له هغه وقايعو څخه چې په يو ځای د وړاندې کولو وړ وي نشر شي، لکه څرنګه چې موږ وينو آن لاين ورځپاڼه ليکنی متفاوتې دي، څرنګه چې (وب) يو غير خطي (نه چاپيدونکي) رسنۍ ده چې لوستونکې کولای شي، هغه څه چې دوی ته په زړه پوری وي انتخاب او نور لرې کړي، پدې سربيره لکه څرنګه چې مخکې يادونه وشوه دغه څلور مراحل په آن لاين کې هم په کار وړل کيږي، دغه څلور مراحل د الکترونيکې ورځپاڼه ليکنې د خبري عناصرو په ترکيب محتوا، نظم او ترکيب کې مهم رول لري، او همدارنګه د الکترونيکې ورځپاڼه ليکنې د منځپانګې په نشر او خپريدو کې مهم رول لري.

الکترونيکي پست: e-email

ايميل د ژورنالست لپاره د رپوټ يا خبر ورکولو په برخه کې ډيرې تيزې څرګندونې دي. ايميل د ژورنالستانو لپاره هغه وسيله ده چې د هغه پواسطه په نړيواله کچه معلوماتو ته لاس رسی پيدا کوي. دغه ورځپاڼې او سنيو چاپي او برقي رسنيو ته په کتو سره زيات ورتوالی لري. هغه وخت چې متحرک ګرافيکونه او آواز لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

آهنګونه په الکترونیکی ورځپاڼوکې له عکسونو سره اضافه شي. الکترونیکي رسنۍ په ژوندی او هیجانه انګیزه بلوي.

له انټرنټ څخه استفاده کونکي په ۱۳۷۹ کال کې له ۴۰ څخه تر ۵۰ میلیونو خلکو رسیدلی، مګر د وخت په تیریدو سره د خلکو له الکترونیکي ورځپاڼو سره زیاته مینه پیدا شوه او زیاتو خلکو ورته مراجعه وکړه. دالکترونیکي ورځپاڼو په مینوالو کې په پراخه کچه زیاتوالی راغی. څو کاله وروسته ددې احتمال شته چې الکترونیکي رسنۍ داوسینو رسنیو ځای ونیسی.

د اینټرنټ پواسطه کولی شو چې د اشخاصو یا ډلو ترمنځ د ایمل له لارې مطالب یا لیکنۍ متن او یا هم اسناد تباله کړو، اکثره د اینټرنټ وړاندې کونکي سرویسونه د ips اینټرنټ ته د لاس رسي له لارې د ایمل پواسطه خپل منځي ارتباطات تهینګ کړی، زیاتره کارکونکي د الکترونیکي پوست له لارې خپل کارونه سرته رسوي، مګر شبکه او الکترونیکې پست دوه متفاوت سیستمونه دي، تاسې کولای شی چې له ایمیل څخه استفاده وکړی بدون لدې چې شبکې ته لاس رسۍ ولرې.

الکترونیکي پوسټ د څو ځانګړو خاصیتونو درلودونکې دی.

۱ سرعت:- تاسې کولای شی خپل پیغام ولیکی او په ډیره چټکي سره یې د خپل هدف لورته ولیږدوي، دغه سرعت ډیر سریع او کله هم نستا سریع وی چې د ارتباط د برقراری په وخت پورې ارتباط لري.

۲ هدف ته په بیړه رسیدل:- دغه موضوع نړیواله یا کیدای شي شخصی وي، له نړیوالو کرکټرونو سره خبري اتري په الکترونیکی پوست کې د بدلون یا اوښتون قابلیت، تاسې کولای شی د الکترونیکي پوست پواسطه د ښوطرحو د په زړه پوري مطالبو څرګندونکي شی چې دغه مطالب د ایمیل پواسطه لیږدول کیږي.

دانټرنیټ پاڼو دآدرسونو دجوړیدو عناصر

هره انټرنیټ پاڼه ځان ته یوبېل آدرس لري، چې یودبل سره بېلوي، دبېلګي په ډول ستاسو پام ودې لاندې آدرس ته راړوم.

۱۲۳۴

com.breshna.www//:http

۱-:- http دویب پاڼو د خلاصولو لپاره یو پروټوکول (ترون) دی، چې دهمدې ترون په وسیله ویوه لټوونې (browser) ته ویل کیږي، چې په څه او څنګه یوه پاڼه خلاصه کړي.

۲-:- www ددې ښودنه کوي، کومه ویب پاڼه چې تاسو خلاصوئ، هغه نړیواله ویب پاڼه ده، یعنې نوموړې پاڼه انټرنیټ ته په وصل شویو سرورونو کې ځای په ځای شوې ده.

۳-:- دربیمه برخه:- دویب پاڼې نوم دی، لکه ښنوا، ټول افغان، پوهندوست، مورچل او داسې نور...

۴-:- ددې ښودنه کوي، کومه ویب پاڼه چې تاسو خلاصوئ هغه په یوه تجارتي محدودې پورې اړه پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې هکله ستاسو پام و دې لاندې لنبتيليک (جدول) ته را اړوو .

يوه ويب پاڼه ، کېدای سي دغه لاندي روستاړي (suffix) ولري.

وروستاړی بشپړ ويی (لغت)

com commercial

org organization

net network

tv television

gov government.

edu education

mil military

af afghanistan

دو همه برخه

وبلاگ weblog

د انټرنيټ په مټ يو شمير امکانات ، وسايل او خدمتونه، د مينوالو په واک او لاس کې ورکول کيږي، د انټرنيټ تر ټولو يوه په زړه پوري ځانګړتيا داده؛ چې د خدمت په موخه د مينه والو لپاره ددې توان په واک کې ورکوي ترڅو له مخاطب کس سره يو له بله نيغ په نيغه په خبرو او د خپل فکر او نظر په شريکولو کې يو له بله معلومات شريک کړي.

هرڅوک کولی شي د انترنټ په مټ خپله پوه او تجربه د نورو کسانو په اختيار کې ورکړي، او په ټولنه کې خپل ځان او شخصيت د شبکه يي ټولني د غړو په توګه مطرح او وړاندې کړي، د ارتباط داسي لارې چارې چې هرڅوک وکولای شي خپل مطالب او نظريات او يا فکري پوهه تر نورو په تر ټولو آسانه او بدون له کوم محدوديت څخه ورسوي. ايا د داسې وسايلو د استعمالولو مينوال ياست؟

آيا د يوې شخصي ورځپاڼې په لرلو سره خوښ ياست چې پدې سره وکولای شئ خپل د خوښې وړ مطالب د موضوع اړوند د غوښتنې سره سم روښانه کړی؟

په څو ورستيو کلونو کې بشريت په نوي نړۍ کې قدمونه ايښې چې بغير له شک څخه تر ټولو مهمترينه لاسته راوړنه د ارتباط او اطلاعاتو او معلوماتو له خپرولو سره په تړاو د وبلاګ د منځته راتګ موضوع ده، نن ورځ موږ د دغه پرمختګ شاهدان يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني پدې عقيده دي چې اولين وبلاګ د (ټيم برنرزلي) په واسطه د (info.cern.http) په نوم جوړ شو ، دوهم وبلاګ د (mare andreessen) په واسطه په (ncsa) کې رامنځته شو . چې پدې کې هم د برنرزلي په شان کارونه ترسره کيدل.

د۱۹۹۲م نه تر ۱۹۹۷م کلونه چې هغه د وب د انفجار په نوم يادېږي؛ څو نور وبلاګونه هم منځته راغلل، له لومړنيو وبلاګونو څخه کولای شو د (winer daver) اړوند اخبار seripting د وبلاګ(barger) او (cameron barret) وبلاګو ته اشاره وکړو . دلومړنيو وبلاګونو د منځپانګې په اړه ويلای شو چې په لومړنيو وبلاګونو کې داسې لينکونه او توضيحات شامل وو چې هغه د لوستونکو له غوښتنې سره سم ؤ . پدې بهير کې وبلاګ ليکونکي د دې غوښتونکي شول تر څو په وبلاګونو کې داسې مطالب ځای پر ځای کړي چې په راتلونکي کې هم د خلکو د ميل او غوښتنو وړ وي.

دوبلاګونو پراختيا يا عمومي کيدل

لومړني وبلاګونه اکثره د وب او نرم افزاره طرحه کونکو لخوا چې يو جانبه فعاليتونه وو ؛ په شخصي توګه په کورونو کې رامنځته شول. ددوی ارتباطي منځته راتګ دهغوی د ايجادونکو په توان پورې تړلی وو ، چې په هغه وخت کې يو په بل پسې مطرح شول. په لومړيو کې د وبلاګونو تعداد ډير محدود وو ، چې په ۱۹۹۹م کال کې په دغه لاره کې دځو وړيا او په ټيټ بيه د وبلاګونو په منځته راتګ سره په دغه لړی کې ډير لوی پرمختګ راغی.

د وبلاګ يا وبلاګ نويسی شمير تر ۲۰۰۰م کاله له ۱۰۰۰ څخه زيات وبلاګونه جوړ شول، او دغه تعداد د ۲۰۰۲ کال تر نيمايي پوري له نيم مليون څخه هم زيات شو . داوسني جوړښت په اساس د وبلاګونو تعداد د وبلاګ ليکني په سيستم کې له سلو زرو څخه زيات دي، په هرو څلويښتو ثانيو کې يو نوی وبلاګ رامنځته کيږي. په وبلاګ کې يو مهم تحول هغه د وبلاګ بدليدل دي په يوي داسي رسني چې د هغي پواسطه په مختلفو موضوعاتو باندي دهغه د ليکونکو ترمنځ محاوري (خبري اتري) کيږي، په همدی ترتيب هغه لوستونکي چې علاقه لری ترڅو په دغه بحثونو کې برخه واخلي، د موضوع په اړه د لومړنيو معلوماتو څخه علاوه کولی شي خپل نظر هم دموضوع په اړه څرګند او يا د خپل وبلاګ په جوړولو سره په نوموړی موضوع کې له خپل ليد لوري څخه مباحثي او معلومات خپاره کړي.

د پورتني وضعيت په نظر کې نيولو سره کولای شو په ظاهري ډول د ارتباط په ډول په يوه وخت کې د څو نفرو ترمنځ نظريات او معلومات تبادله شي، چې تر اوسه په مختلفو ډولونو لکه(newsgroups) خبري ګروپونه يا (mailing) دخطونو يا پيغامونو ليستونه جوړ شوي دي. لدي سره په تړاو يو اساسي توپير وجود لري، هغه داچې وړاندي شوي نظرونه په متعلقه فضا کې دوبلاګ تآليفونکی ته ليږل کيږي، هر وخت په مستقيم ډول خبري نشي کولي، بلکې هغه خپلي خبري وبلاګ ته په کتو سره مشاهده کولی شي. يو له هغه تحولاتو څخه چې د وبلاګ د رشد او انکشاف سره رامنځته شو ؛ هغه د وبلاګونو مطالعه ده نورو وبلاګ ليکونکو څخه چې د blogrolling په نامه د پديدي د رامځته کيدو سبب شو blogrlling(د وبلاګ يوه برخه چې د هغه سايټونو د ليست لپاره چې وبلاګ ليکونکي هغه په منظم ډول او هميشه مطالعه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجوړښت په ډول له هغه وبلاګ سره يوځای کيږي دغه برخه عموما په ښي او ياچپ طرف کې په يوه صفحه کې جوړه شوي وي.) ددغه ليک له ډيرو جالبو ځانګړتياوو څخه د وبلاګونو ترمنځ د ارتباطي جامعي (شبکې) رامنځته کيدل دي.

وبلاګ په افغانستان کې

وبلاګ په افغانستان کي نسبتا يوه نوی پديده ده، په افغانستان کې د وبلاګ شاليد ته په کتو ويلی شو چې د سپټمبر له يولسمي څخه پيل کيږي. لومړی وبلاګ ليکونکی د افغانستان په داخل کې عزيزالله حکيمي دی، چې په يوه خارجي موسسه کې ئی کار کولوو، لومړی وبلاګ يې په افغانستان کې په ۱۳۸۱ه ش کال کې د کنګاش په نامه جوړ کړ، په افغانستان کې هغه وخت وبلاګ يوه نوی پديده وه، يوائې خارجي موسساتو په کابل کې انټرنټ ته لاس رسي درلود، مګر په ۱۳۸۳ ه ش کال کې بی شماره وبلاګونه د افغانستان د وبلاګ فهرست ته ورزيات شول، چې ۳۰۰ ته يې تعداد ورسيد؛ په ۱۳۸۰ ه ش کال کې نه يوائې په افغانستان کې بلکې په ټوله نړی کې اوج ته ورسيد، په داخل د افغانستان کې هم افغان وبلاګ ليکونکو وبلاګ ته مخ راوګرځولو، مګر دا هغه کسان وو چې په خارجي موسساتو او سازمانونو کې په کار لګيا وو. په اوسني وخت کې په افغانستان د وبلاګ ليکونکو قانون جوړ شو چې په افغانستان کې د وبلاګ ليکونکو له مشروع حقوقو څخه دفاع کوي.

د وبلاګ ځني ځانګړتياوي:

۱ د وبلاګ سبک او طريقي عموما شخصي، غيري رسمي او خپلواک دي. له دي وړيا نشراتو څخه په استفاده هرڅوک کولای شي د اطلاعاتو او پيغامونو په نشرولو په انټرنټ کې اقدام وکړي.

۲ څرنګه چې وبلاګونه د کيفيت، محتوا او اهدافو له لحاظه مختلف ډولونه لري، په همدي لحاظ هريو کولای شي دخاصو لوستونکو درلودونکي وي.

۳ څرنګه چې وبلاګونه په ۹۰ لسيزه کې مطرح شول او په ډير سرعت سره يې پرمختګ او په همغه وخت کې يې په نشراتو پيل وکړ، لکه blogger.com پدی لاره کې بيلابيل وبلاګونه رامنځته شول. مثلا: هغه وبلاګونه چې د خاطراتو آنلاين دفترچه يعني د ليکونکو د روزمره فعاليتونو او تجربو انعکاس کونکې دي، خصوصي وبلاګون يوائې د هغه توضيحاتو درلودنکي دي؛ چې له ځيني موضوعاتو سره لينک ولري.

اکثره وبلاګونه د متنونو درلودونکې وي. مګر ځينی داسی وبلاګونه هم موجود دي چې له متن څخه علاوه له نورو اطلاعاتي موادو لکه صوت، تصويرونه اونورو ويديويې کليفتونو څخه هم استفاده کوي. تصويری بلاګونه (photo blog) ، ويدويې بلاګونه (videoblog) ، صوتي بلاګونه (audioblog) .

۴ يو وبلاګ هغو اطلاعاتو ته اشاره کوي. چې وبلاګ جوړونکو له نورو وبلاګونو سره په لينک کې له هغي سره تقسيم بندی کړی وي، ترڅو په اسانی سره استفاده کونکي له هغي څخه استفاده وکړي، د وبلاګ لوستونکي کولی شي له هغي برخې د وبلاګ څخه استفاده وکړي چې هغه ته په زړه پوری وي، ديوه وبلاګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعي په وخت کې لوستونکي کولی شي په بیلابیلو لومړنیو تفاوتونو سره مطالعه وکړي. لکه زماني (د وخت او تاریخ په اساس مطالعه.) ، د موضوع په اساس (د خاصو لغتونو د پلټنې په اساس) . زیاتره وبلاګونه په یو blog roll کې شامل وي؛ چې د هغه لینکونو په لیست کې شامل وي چې د وبلاګ جوړونکو لخوا پشنهاد شوي وي. اکثره وبلاګونو دغه فرصت خپلو لوستونکو ته برابر کړی دی؛ ترڅو لوستونکي خپل نظر د موضوع په اړه په سایټ کې څرګند کړي.

۵ - یوه جالبه نقطه له وبلاګ سره په تړاو هغه د وبلاګ سادګي ده په وبلاګ کی یوه اصلي صفحه له نورو صفحاتو سر په تړاو د ارتباطی مشاهدی لپاره ځانګړي شوي وي. د دغه سایټ لپاره د scro سبک جوړ شوی، چې لسګونه صفحې له هغې سره تړاو لري. اکثره وبلاګونه دغه جوړښت لری.

۶ وبلاګ معمولا عمومي حالت لري مطالب په عمومي ډول د لوستونکو خدمت ته وړاندي کوي.

- موجوده امکانات په وبلاګ کې معمولا په څو مؤلفینو پوری تړاو لري. - په خپاره شوو امکاناتو کې په یوه وبلاګ کې له یو عاقلانه فکر څخه پیروي کیږي؛ مثلا کله چې د یو وبلاګ مؤلف د یو مناسب لینګ پیدا کوي؛ کولای شي له هغې سره د میلان په صورت کې هغه معرفي کړي.

۷ - یو وبلاګ د مضامینو دلومړیتوب اود خاص زماني نظم په اساس رهبری کیږي (د وبلاګ په لومړیو صفحو کې نوي مطالب وروسته نور زاړه مطالب نشرکیږي) ۸ - په اوسني وخت کې مختلف وبلاګونه دژوند په بیلابیلو برخو کې لکه سیاسي، حقوقي، اجتماعي، فرهنګي، علمي او په نورو مواردو کې موجود دي. ۹ - د وبلاګونو ایجادول دټولنې په یوه خاص قشر پوری ندي تړلي بلکې دټولنې مختلفی طبقی کولای شی وبلاګونه رامنځته کړي. ۱۰ - کیدای شي داسي سوال مطرح شی چې ولې وبلاګونه دومره مشهور دي؟ د سافتویرو یو جوړونکې پدې اړه وایي (زه پدی فکریم چې هغه څه چې یوڅوک یې په ذهن کې راګرځوی په دنیا کې شاید د ویلو موقع ورنکړل شي اویا د خپلو عقایدو دڅرګند ولو لپاره امکان پیدا نکړي مګر پوهیږي چې شاید وبلاګ ددې لپاره بهترینه وسیله وي) .

۱۱ - وبلاګونه په بیلابلو برخو کې په یوه ورځ کې زرګونه لوستونکي لري بیلابل لوستونکي مختلف موضوعات چې د ده دعلاقې وړ وی د ورځپاڼو څخه مخکې لولي. ۱۲ - ځني وبلاګوونه صرف د یوه شخص څخه کنترولیږي، مګر ځني نور د یوه ګروپ څخه کنترولیږي.

۱۳ - وبلاګونه د ورځپاڼو اومجلو په نسبت د زیاتو مراتبو درلودونکي دي اویو تعداد وبلاګونه د (ستا سو نظر وړنقطی) د یوی برخي درلودونکي دي چې لوستونکي کولی شي وړاندي شوی نظر مطالعه او د نورو لوستونکو په څیر خپل نظر په نوموړي موضوع کې بیان کړي. د پورتني ځانګړتیا په نظر کې نیولو سره د خپل نظرد وړاندي کولو څخه علاوه له څو ساعتونو څخه وروسته بیا هم کولای شې له خپله فکره نور معلومات هم د نوموړي موضوع سره په تړاو وړاندی کړي.

ویبلاګ لیکنه چادود کړه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوبلاګ لیکنې دبنسټګرو په اړه خوا لړ معلومات ورکړل شوی دی، دالاروښانه نه ده؛ چې لومړني مخکښ څوک و، خو د دی رسنیزی وسیلی شمیر ورځ تر بلی پراختیا او وده مومي او د هغه ارزښت او اغیزی راښیي.

همدا اوس په نړی کې دوبیلاګونو شمیر تر لس ۱۰میلیونه اوړی،

ډیوونی ز، جورن بارګر او جاسټن هل هغه دری کسان دی چې د ویبلاګ په دود تیا او وده کې یې رغنده رول لوبولی دی، ډیری د ویبلاګ لیکوالان؛ همدوی د ویبلاګ لیکنې پلورنه ګڼي، وینز په ۱۹۹۷کال کې د ویبپاڼو دجوړلو ټګلاری او د متنی خبرونو د اوډون چاری را وایستی هغه په نړیجال کی ترټولو دزاړه وبلاګ څښتن دی.

ونیز په پیل کی دوبیلاګ دکشف په اړه څه نه ویل ،خووروسته هرڅه په ډاګه شول، بارګر دخبریالانو په وړاندی وویل: چې د ویبلاګ له لومړنیو کاروونکو شمیرل کیږي؛ هغه په ۱۹۹۹کال robot wisdom.com ویبپاڼه راوایسته اوبیلابیل توکی یی پکی پرلیکه کړل، د ده په وینا ، وینز د ویبلاګ لیکوال نه دی، ځکه زمانی اوډون ته یی پام نه کاوه وینز په پیل کی ویبپاڼو ته news pages یا د خبر پاڼي کلیمه کارولی وه، خو دا چې سایټونه یوازی په خبرونو پوری منحصر نه وو)) ویبلاګ((یاد شول او ملګری یې ټول د انټرنیټ کارکوونکی په همدغه نامه یادوی (جاسټین هل) کله هم د ادعا نه ده کړی چې دی لومړنی بلاګ لیکوال دی.

په پښتو کی ویبلاګ لیکنه له بهره راغله، په پیل کی یو شمیر بهرنیو ویبپاڼو دا اسانتیا برابره کړی وه، خو وروسته د وربل، ټول افغان د بلاګونه په څیر پاڼو هم دغه نوښت ته لاس واچاوه.

په پښتو کی دلومړنۍ ویبلاګ جوړونی ویاړ وربل سایت ته پاتی کیږي، خوورسته دغه لړی وغځیده او اوس په نړیجال کی په زرګونو پښتو ویبلاګونه دی.

الکترونیکي ورځپاڼه:

د بلاګونو په اړه ترسره شوی څیړنې ښیې؛ چې دانټرنیټ په فضا کی تر پنځومیلیونو پوری ویبلاګونه او شاوخوا دری میلیونه د فیسبوک پاڼي دی؛ چې دانټرنیټ کاروونکو څو سلنه برخه جوړوی، دغه بلاګونه د انګلیسی په ګډون په ۱۰ ژبو کی دی چې دپښتو برخه پکی ډیره خواره ده، ویبلاګ چلوونکی ډیری دوبیپاڼو مسلکی او نامسلکی لوستونکی دی چې د وخت په تیریدو سره له اړوندو ویبپاڼو ځانګړی ویبلاګونه غواړي
.

ایا ویبلاګ لیکنه خبریالی ده؟

دخبریالی ډیری کارپوهان ویبلاګ لیکنه خبریالی نه ګڼي دلته دوه لاملونه دخبری سرچینی په توګه دبلاګ منلو پر وړاندی خنډ جوړیږي:

شخصي والی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویبلاګونه دلیکوال یا ویبلاګ چلوونکی شخصي مال دی، او هرڅه ته پکی له یوی شخصي زاویي کتل کیږی په ویبلاګ کی ډیر لږ پر خبری مسایلو تمرکز کیږی، په داسی حال کی چی د شخصی بوختیا وو او مسلکی توکو برخه یی تر نورو هغو درنده ده.

کم باوری

ویبلاګونه د خبر ښی سرچینی نه دی؛ ویبلاګونه ته خلک د شخصی کتابچو په توګه ګوری، نه یوه خبري وسیله؛ په همدغه لامل د ویبلاګونو دخبری توکو (خبرونه ،رپوټونه او داسی نور) د اعتبا رکچه هم خوراټیټه ده؛ ډیر لږ به داسی کسان وموندل شی چی پر ویبلاګ دیوی ښی خبری سرچینی په توګه باور وکړی، دغه راز تر سره شوی څیړنی هم دا ښیی چی لوستونکی ویبلاګونو ته دخبرونو لپاره نه ځی، بلکی له خبرونو نه دیوه متفاوت څیز په لټه کی بلاګونو ته سرښکاره کوی، د دی موضوع یو شمیرکسان بیا ویبلاګ رسنی او ویبلاګ لیکنه خبریالی ګڼنی، ددوی په اند ویبلاګ دیوی نوی انټرنیټی انلاین وسیلی په توګه خپل ځانګړی مخا طبان لری، او ویبلاګونه هم کولای شی دویبپاڼو په څیر ښی خبری سرچینی وګرځی.

دغه ډله ویبلاګ لیکنه دنرمی خبریالی یوه برخه بولی په نرمه خبریالی یانرم خبر کی ډیری د پیښی شا څمکه اوتر پیښی وروسته مسایل را سپړل کیږی؛ څکه خو د ویبلاګ لیکنه هم په دغه کتارکی راولی، ددوی په وینا په نرمو خبرونوکی فیچری او شخصی توکی ډیروی اوبلاګ لیکنه هم دا ځانګیرنی لری، دا ډله په دی باورده چی ویبلاګ به په راتلونکی کي غوره رسنیزه وسیله وی.

دغه ادعا تریوه بریده دمنلووړهم ده، څکه همدا اوس په نړی کی ترڅو میلونوپوری کسان ویبلاګونه لری، په میلونونو ویبپاڼی دی، په همدی کچه ورځپاڼی، راډیوګانی اوټلویزونونه د ی؛ چی داټول په خپل وارسره خبریالی تر کس پوری محدودوی؛ یانی داسی وخت هم راتلونکی دی چی هرکس یوه رسنی ولری؛ داکه ویبپاڼه ده ویبلاګ دی اویا تردی بله ساده او بی لګښتی احتمالی رسنیزه وسیله ده.

ویبلاګ د انلاین رسنیو دیوی برخي په توګه په خبری ډګر کی له ویبپاڼو سره ورته بڼه لری، یانی په ویبپاڼو کی ډیری ځانګړنی، آرونه او معیارونه سره ورته دی دلته یوازی هغه ټکی یادول غواړو چی دویبلاګ دبری اوراښکون لپاره اړین دی.

په ویبلاګ کی څه وکړو او څه ونه کړو؟

ژورنالیستان چی کله انلاین نړی ته ننوځی ډیر له دودیزی خیریالی نه په اغیزه عمل کوی، د دی لپاره چی انټرنیټی فضا کی خپل ځای او موقعیت وپیژنی د انلاین رسنیو پر ځانګړنو باید وپوهیږی، دغه ځانګړنی یو څه دویبپاڼو په برخه کی سپړل شوی او ځینی نوری هغه چی په یو نه یو ډول له ویبلاګ سره تړل کیږی په دا ډول دی.

له غږ،انځور او میوزیک نه ګټه واخلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بلاګ کې ځانګړې غږونه او موسيقي د بلاګ راښکونډيروي، د مخاطبانو په ذهنونو کې يې ياد تلپاتې کوي، که چيرې تاسې په ويبلاګ کې له پرانستل کيدو سره سمه (اې زما وطنه دلالونو خزانې زما ـــ ستا هره دره کې دې دتورو ښېانې زما) يا دازمونږ زيبا وطن. دغسې نورې ترانې يا ځانګړې موسيقي وي، د مخاطب په ذهن کې به ستاسې د بلاګ نوم ژوندی پاتې کيږي، دغه راز بې سارې نوې او په زړه پورې انځورونه او پيوندونه هم ستاسې د بلاګ اغيزه ډيروي.

ښه راغلاست ، په مخه مو ښه

يو شمير ويبلاګونه همداچې پرانستل کيږي پر مخ يې د ښه راغلاست يا هر کلي جمله راځي، دغه راز کله چې بيرته ترل کيږي د مخه ښه توری راځي دا په مخاطبانو کې د بلاګ په اړه يو ډول راښکون او باور زيږوي؛ او هغوی دې ته اړباسې چې په وار وار بلاګ ته سر ښکاره کړي دا هم په ياد ولرې چې له بريده زيات دغسې ځيزونه ونه کاروي؛ ځکه دا بيا د مخاطبانو لپاره يو ډول مزاحمت ګڼل کيږي، که تاسې پخپله له دغسې مزاحمتې کړيو سره مخامخ کيږي، لومړنې غبرګون به مو د هغو بندول او ورپسې له سايټ نه تيښته وي.

خپل ځان ور وپيژنی

په بلاګونو کې د بلاګ د ليکوال پيژند ګلوی دوديزه مساله ده، دويبلاګ په ښې يا کيڼ اړخ کې خپله لنډ پيژند ګلوی او انځورونه پر ليکه کړې، برېښناليک او ګرځنده ټيليفون شميرې هم وليکې دا له تاسې سره د مخاطبانو د پيژندګلوی او اړيکو په برخه کې مرستندوی تماميږي که چاپ شوی اثار او نورې لاسته راوړنې لرې هغه هم پر ليکه کړې.

د بلاګ قالبونه ژرمه بدلوی

د بلاګ لپاره له ذوق او سليقې سره سم قالب غوره کړې؛ ستاسې لوستونکې ستاسې د بلاګ له مخپسولنې او چوکاټ سره روږدې کيږي، که چيرې دغه مخپسولنه او قالبونه ژر ژر بدلوی دا به پر لوستونکو ښه اغيز ونه کړي.

په بلاګ کې د رنګونو بې ځايه کارول د لوستونکې لپاره ستونزې پيښوی، په ځانګړې ډول به شا ځمکه کې تور رنګ مه کاروی؛ ځکه په تور کې هر بل رنګ د لوستونکې سترګې ستومانوی، که رنګونه ساده او په ښه سليقه غوره شي دا به ښه وي.

لنډ وليکې او تبصرې کنترول کړې

په ويب اوويبلاګ کې اوږدې ليکنې دچا نه خوښيږي؛ کوښښ وکړې چې ليکنې مو لنډې او د تبصرو لپاره کړکې پرانيزې، تبصرې پر وخت کنټرول کړې او چا ته دا وخت مه ورکوی چې ستاسې بلاګ د خپلو شخصې عقدو سپکاوی او يا هم غير اخلاقې چارو لپاره وکاروی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې انټرنیټ ته ۱۲ ساعته یا ۲۴ ساعته لاسرسی نه لرې او نیغې تبصرې نه شې سمولای، د تبصرو کړکۍ مه پرانیزې کوښښ وکړې له لیکنې سره مو پر لومړۍ مخ تر اوو پورې تبصرې پریږدې پاتې نورې یې بلې پاڼې ته لیږدولای شې.

کوچني انځورونه وکاروې

کوچني انځورونه او نقشې تر سترو هغو ښه دي، که چیرې ستاسې انځورونه لوی وي او د مخاطبانو د انټرنیټ چټکتیا کمه وي؛ هغوی په انځورکتلو کې له ستونزو سره مخامخ کیږي، تاسې باید ور او په معیاري کچه انځور پورته کړې.

توکي او انځورونه ژرمه کوزوې

د شونتیا تر بریده له بلاګ نه پخوانۍ توکې مه کوزوې، ستاسې لیدونکي کیدای شې دیوې مهمې موضوع په برخه کې ستاسې توکو ته اړتیا وومومي، هغوی به خامخا ستاسې بلاګ ته سر ښکاره کوي، که په بلاګ کې مو توکي لرې کړي وي؛ هغوی به سخت نهیلي شي څه وکړي د خپلو زیرمو شویو توکو لینګ پر لومړۍ مخ کیږدي.

څه ډول لوستونکي موندلای شې

- داسې څه ولیکې چې دورځې مساله وي او یو نوی څیزوي.
- دخپلې اړوند ځانګړې سکالو په اړه بشپړ تمرین وکړې او ځان ښه پرې پوه کړې.
- تاوده خبرونه او مهمې تودې پیښې ژرخپروې.
- داسې څه ولیکې چې په ۱۰ کالونو کې هم زاړه نه شي.
- په پیل کې یوازې پخپله ویبلاګ وچلوې، وروسته موډلې پراخه کړې او نورته هم دا اسنتیا ورکړې چې بلاګ ته مو توکي پورته کړي.
- لوستونکي نورو ښو ویبلاګونو ته بوځې او له هغوی هم دا وغواړې چې د ښو ویبلاګونو ادرسونه درکړي.
- دکورنۍ ژوند او مینې په اړه څه مه لیکې.
- له نورو مشهورو ویبلاګ لیکوالو سره اړیکې ونیسې د هغوی په اړه څه ولیکې، دو ویبلاګونو لینګونه یې خپاره کړې؛ او له هغو هم همدغسې غوښتنه وکړې.
- نظر پوښتنې وکړې، او دبلاګ دکتونکو شمیر وګورې.
- له مشهورو ویبلاګ لیکوالو هنرمندانو او ..... سره مرکې وکړې.
- نیوکې وکړې او دا اړتیا پر مهال په مهمو کسانو لګیږي.
- بریښنالیکونه او ور تبصرو ته ځواب ورکړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- که ځانګوال کسان یاست، روزنیزی دوری پیل کړی او لو ستونکو ته انلاین درس ورکړی.
- ویبلاګ اپډیټ وساتی او ځنډ مه پکی کوی.
- دخپل مسلک په اړه لیکني وکړی او ځانونه پکی مخکښانو کړی.
- په خپلو لیکنو کی ځان ښوونه مه کوی، چی بیا د خلکو نه خوښېږی.
- نیوکی ومنی او وړکسان وستایی بېځایه غرور مه کوی.
- ځانونه استادان مه ګڼی، ځکه ستاسی ویبلاګونه ستر ستر استادان هم ګوری.
- دنورې نړی له لیکوالانو او ژورنالیستانو سره اړیکی ټینګی کړی او له هغوی نه یو څه واخلی.
- د ویبلاګ لیکوالو دټولنی غړی شی، که ټولنه نه وی جوړه یی کړی.
- اسلامی اوملی ارزښتونه ته درناوی وکړی داسی څه مه لیک چی رنګه مو پری بده شی.

د ټولنیزو ارتباطي وسایلو په وړاندې د ژورنالیزم په مسلک کې د بحران منځته راتګ:

بحران: بحران له هغه منفي او نه پیش بیني کیدونکو حالتونو څخه عبارت دی، چې په ناڅاپي ډول د فرد او جامعي په ژوند کې رامنځته کیږي، په اصل کې دمنافشي او قضاوت په معني دي؛ چې په اساسو لحظو کې د داسي تغیراتو رامنځته کیدونکي وي چې طرحه شوی اهداف له اصلي مسیر څخه ګرځوي. هغه بحرانونه چې پټ وي هغه بلقوه پیښیي دي، او هغه بحرانونه چې ښکاره دي؛ هغه بلفعل دي. په همدي ډول بحرانونه په طبعي ډول (natural) او ځیني وخت د انسانانو په وسیله (manmade) منځته راځي.

د سیاسي، اجتماعي او اقتصادي بحرانونو ډولونه:

۱.د هویت بحران identity crisis: چې د پردیو یا بیګانګانو په واسطه د فرهنګي اوسیاسي ولکي اویرغل په پایله کې منځته راځي.

۲ - د مشروعیت بحران legitimacy crisis: دغه بحران له یو داسي نظام څخه وروسته رامنځته کیږي، چې د خلکو د خوښی څخه پرته منځته راغلی وي.

۳ - د مشارکت (ګډون) بحران crisis participation: دغه بحران په هیواد کې د نفاق (بي اتفاقی) د ملتونو ترمنځ د وحدت اویوالي د نه شتون په پایله کې رامنځته کیږي.

۴ - د نفوذ بحران penetration crisis: کله چې د ملت خلک په سیاسی چارو کې په واکدارانو بي اعتماده شي دغه ډول بحران رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ - د توزیع بحران distribution: چې د قومي او طبقاتي بې عدالتي او استسمار په نتیجه کې په مختلفو شکلونو را منځته کیږي.

د هر نوعه بحران د له منځه وړلو لپاره د بحران له پېښېدو څخه مخکې منظمه او سیستماتیکه څارنه، تحلیل او څېړنه د بحران په له منځه وړلو کې کومک کوي.

له یادو شو بحرانو څخه هریو کولای شي چې ځینې اصلي امنیتي عوامل ولري.

د امنیتي بحرانونو عوامل:

۱ - د انتخاب شو مسؤولینو ترمینځ د مناقشې پراختیا .

۲ - د دولت د اعتبار کمولای او د مخالفانو د اعتبار پراختیا اوزیاتوالی.

۳ - د مخالفانو د کړنو او اقداماتو زیاتوالی.

۴ - د دولت د پلویانو ناراضه کیدل او ناخوښي.

۵ - د قومي او ګروپي اختلافاتو پراختیا .

۶ - د تخریبي او ورانکاره فعالیتونو او پریکړو زیادت.

۷ - اعتصابونه او مظاهري.

۸ - له پولو څخه د باندې د بحرانونو وتل.

د دغو بحرانونو د مخنیوي لپاره که څه هم هغه ښکاره بحرانونه او یا پټ وي لازمي تدابیر په کار دي، هغه چې د ژورنالیزم په مسلک کې د یوه ژورنالیست روزمره کار دي، په ډېرو نورو مسلکونو کې هغو ته د بحران په سترګه کتل کیږي، ژورنالیستان تر آخرینې ورځې د ژوند چې په دې مسلک کې په کار لګیا دي، هره ورځ له یوې داسې پیښې یا ستونزې سره مخ کیږي چې ورته نوې او ستونزمنه وي، چې د هغې په مقابل کې باید بې وخته هم تصمیم ونیولی شي، له هغه کلیمو او جملو څخه استفاده وکړي چې تر اوسه یې نوي کارولې، وروستۍ نتیجې چې په ښکلي او ښایسته کلام سره په معین وخت او معین حجم کې وړاندي کړي، تر هغه وخته خپلې هڅې ګړندی وساتي ترڅو پدې مطمئن شي، چې همدغه مطلب؛ چې دده یو بل حریف په بله ورځپاڼه کې نشر کړی؛ د ده د هڅو او کوششونو له حاصل څخه بهتره ندی. دغه وضعې ته په نورو مسلکونو کې بحراني وضعه ویلای شوو ، مګر د ژونالیست لپاره دغه وضعه د ژورنالیست د هرې ورځې د ژوند سرنوشت دی.

په ټولنیزو ارتباطي وسایلو کې کولای شو بحرانونه له څو وجهو ډلبندي کړو .

الف: د بهرانونو د ماهیت له نظره:

۱ - طبعي بحرانونه: لکه سیل، زلزله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - اقتصادي بحرانونه: لکه بیکاري.

۳ - اجتماعي بحرانونه: لکه مخدره مواد، د ځوانانو مشکلات، مظاهري.

۴ - سیاسی بحرانونه: لکه په سیاسي چارو کې ناڅاپي بدلونونه، کودتا، نظامي نڼکوني.

ب: د طبعی تغیراتو له نظره:

۲ - لوی بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې تغیرات راولي. لکه: سیل، زلزله

۲ - هغه بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې ده هغه لپاره کوچني تغیرات کافي وي. لکه: په آرام ډول سیاسي بحرانونه.

ج: له مخکې څخه د چمتوالی له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې له مخکې څخه هغه د انتظار وړ وي. لکه: هغه مظاهرې چې د هغه په اړه له مخکې څخه خبر ورکړل شوی وي.

۲ - د توقو خلاف بحرانون. لکه: سیل، زلزله او انفجار.

د: د بحران د عواملو له نظره:

۱ - د رسنیو د خوښې وړ عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې مشخص وکړی په مطبوعاتو کې ورګډ وي.

۲ - غیرې عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې اصلی مخاطبان یې رسنۍ نه وي.

ه: د مخاطبانو د غبرګون له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې ملی یوالی ایجادوي. لکه: جنګ، بهرنی تهدیدونه.

۲ - هغه بحرانونه چې په ټولنه کې بیلابیل نظرونه او رایې وړاندې کوي. لکه: سیاسی او اجتماعي بحرانونه.

د بحران په بیلابیلو مراحلو کې د رسنیو دندې:

۱- د بحران څیړنه او سپړنه.

۲ - د وضعیت تثبیتول.

۳ - د اوضاع (حالت) روښانه کول.

۴- د بیلابیلو مفکورو ترمنځ د تعادل (موازني) ساتل.

۵ - د خیالونو او امیدونو اصلاح.

۲ - منځګړیتوب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ - د لوستونکو او اوریدنکو پیژندل.

۸ - د بحران په اړوند د خبرونو خپرول.

۹ - د خبر او اطلا په خپرولو کې د خپلواکې او عینت ساتل.

۱۰ - په موقع سره تحلیل، بیړه باید پکې ونه شي.

۱۱ - د مخاطبانو په ښه ډول رهبري کول.

۱۲ - د فتنو په وخت کې د فتنو د ضررونو څرګندول.

۱۳ - د فتنو د نمایش او ښکاره کولو څخه مخنیوی کول.

۱۴ - د مصاحبو په خپرولو کې زیات دقت او پاملرنه.

۱۵ - د منطقي پشنهادونو ارائه کول.

۱۷ - په مصاحبه کولو کې د ژورنالسیت ښه ابتکار او لاسته راوړني.

۱۸ - په ټولنه کې د خاصو ګروپونو او طبقو انتخابول.

۱۹ - د خلکو د پوهې او استعداد په نظر کې نیول.

۲۰ - د وروستیو معلوماتو او اطلاع په نظر کې نیول.

۲۱ - د تحریک کونکو اشخاصو څارنه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library